

John Sweetman

Războiul Crimeii

1854–1856

Traducere din limba engleză de Mihai Drumur

CORINT
ISTORIE

JOHN SWEETMAN este unul dintre cei mai cunoscuți istorici militari din Marea Britanie. Și-a luat doctoratul în filosofie la King's College din Londra și a fost director al Departamentului Apărare și Afaceri Internaționale de la Academia Regală Militară Sandhurst. Este autorul mai multor lucrări bine documentate despre Războiul din Crimeea, despre Primul și al Doilea Război Mondial.

Redactare: Geanina Radu

Tehnoredactare computerizată: Simona Bănică

Ilustrație copertă: Ofițeri din Regimentul 71 Highlanders, 1 ianuarie 1856, fotografie de Roger Fenton.
(Prin amabilitatea George Eastman House)

Design: Ken Vail Graphic

Selecția fotografiilor: Image Select International

Cartografie: The Map Studio

John Sweetman, *The Crimean War 1854-1856*

First published in Great Britain in 2001, by Osprey Publishing Ltd, Kemp House, Chawley Park, Cumnor Hill, Oxford, OX2, 9PH

All rights reserved.

Toate drepturile asupra ediției în limba română aparțin GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

978-606-8623-77-1

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SWEETMAN, JOHN

Războiul Crimeii: 1854-1856 / John Sweetman;
trad.: Mihai Drumur. - București: Corint Books, 2015
Bibliogr.
ISBN 978-606-8623-77-1

I. Drumur, Mihai (trad.)

94(100)"1854/1856"

Cuprins

	Cronologie	7
	Contextul istoric	
Privire de ansamblu asupra conflictului		9
	Forțele beligerante	
Cele două tabere		17
	Începutul războiului	
Un război drept		22
	Luptele	
Înceștarea armelor		28
	Portretul unui soldat	
Căpitanul Lewis Edward Nolan		76
	Portretul unui civil	
Femei în război		79
	Sfârșitul războiului	
Când armele tac		84
	Concluzii și consecințe	
Evaluarea costurilor		90
	Bibliografie	94

Cronologie

- 1853** **28 februarie** Misiunea diplomatică Menșikov sosește la Constantinopol.
21 mai Menșikov părăsește Constantinopolul.
8 iunie Flota britanică părăsește Malta, îndreptându-se spre estul Mediteranei.
2 iulie Trupele rusești trec Prutul și invadează Moldova și Țara Românească.
14 octombrie Flotele britanică și franceză ancorează în Dardanele.
23 octombrie Imperiul Otoman declară război Imperiului Rus.
30 noiembrie „Masacrul” de la Sinope; flota turcă este scufundată.
24 decembrie Sir James Graham cere distrugerea Sevastopolului.
- 1854** **3 ianuarie** Flotele britanică și franceză intră în Marea Neagră.
11 ianuarie Imperiul Rus este avertizat să-și retragă la Sevastopol navele de război din Marea Neagră.
13 februarie Cabinetul aprobă numirea lordului Raglan în calitate de comandant suprem al Forței expediționare britanice.
22 februarie Primele trupe părăsesc Anglia.
27 februarie Imperiul Rus trebuie să se retragă în șase zile din Moldova și până la sfârșitul lui aprilie din Țara Românească.
11 martie Flota baltică pleacă din Portsmouth.
26 martie Primele trupe franceze pleacă spre Turcia.
27 martie Franța declară război Imperiului Rus.
28 martie Marea Britanie declară război Imperiului Rus.
30 martie Forța expediționară britanică din Malta pleacă spre Gallipoli.
8 aprilie Trupele britanice sosesc la Gallipoli; francezii sunt deja acolo.
10 aprilie Marea Britanie și Franța semnează un tratat de alianță; Raglan pleacă de la Londra.
15 aprilie Imperiul Otoman se alătură oficial aliaților.
- 22 aprilie** Bombardamentul naval asupra Odesei.
29 aprilie Raglan ajunge la Constantinopol.
7 mai Saint-Arnaud debarcă la Gallipoli.
11 mai Începe asediul Silistrei.
23 mai Marea Britanie, Franța, Austria și Prusia garantează independența Imperiului Otoman.
25 mai Trupele franceze pornesc pe mare spre Varna.
29 mai Trupele britanice pornesc pe mare spre Varna.
22 iunie O escadră navală britanică blochează Marea Albă.
23 iunie Ridicarea asediului Silistrei.
2 iulie Rușii trec Prutul, părăsind Moldova și Țara Românească.
16 iulie Cabinetul îi ordonă lui Raglan să ocupe Crimeea.
18 iulie Reunirea Consiliului de război al aliaților pentru discutarea ocupării.
21 iulie Vărsarea râului Kacea este aleasă ca zonă pentru debarcare.
10 august Un incendiu puternic din Varna amână invadarea; se înmulțesc cazurile de holeră.
24 august Începe debarcarea; timpul nefavorabil afectează graficul operațiilor.
31 august O escadră navală anglo-franceză atacă Petropavlovsk.
5 septembrie Raglan ajunge în Golful Balcic; comandantul francez (Saint-Arnaud) plecase deja.
9 septembrie Raglan întreprinde altă recunoaștere a coastei Crimeii și alege Golful Calamita pentru debarcare.
13 septembrie Eupatoria se predă.
14 septembrie Debarcarea aliaților începe în Golful Calamita; va dura până pe 18 septembrie.
19 septembrie Începe înaintarea spre Sevastopol; lupte pe malurile râului Bulganek.
20 septembrie Bătălia de pe Alma.

- 23 septembrie** Reîncepe înaintarea spre sud; nave de război rusești sunt sabordate pentru a bloca intrarea în portul Sevastopol.
- 25 septembrie** Începe marșul pe flanc; Canrobert îl înlocuiește pe Saint-Arnaud în calitate de comandant suprem francez.
- 27 septembrie** Începe asediul Sevastopolului.
- 29 septembrie** Saint-Arnaud moare din cauza holerei.
- 2 octombrie** Debarcarea Brigăzii Navale britanice.
- 13 octombrie** Înființarea Fondului patriotic pentru văduvele și orfanii soldaților căzuți în Crimeea.
- 17 octombrie** Primul bombardament asupra Sevastopolului.
- 25 octombrie** Bătălia de Balaclava.
- 26 octombrie** Lupta de la Mîcul Inkerman.
- 4 noiembrie** Florence Nightingale ajunge la Scutari.
- 5 noiembrie** Bătălia de Inkerman.
- 6 noiembrie** Consiliul de război al aliaților decide continuarea asediului.
- 14 noiembrie** „Marele uragan”.
- 1855** **2 ianuarie** Regatul Sardiniei se alătură aliaților.
- 5 ianuarie** Omer Pașa debarcă în Crimeea cu întăriri turcești.
- 25 ianuarie** Rezoluția lui J. A. Roebuck, care critică desfășurarea războiului, duce la demisia guvernului lordului Aberdeen.
- 5 februarie** Lordul Palmerston devine prim-ministru.
- 17 februarie** Asaltul rusesc de la Eupatoria.
- 24 februarie** Alte nave rusești sunt sabordate la Sevastopol.
- 2 martie** Moartea țarului Nicolae I; îi succede Alexandru al II-lea.
- 5 martie** Încep lucrările Comitetului Sevastopol desemnat de Parlament.
- 4 aprilie** A doua flotă baltică pleacă din Anglia.
- 9 aprilie** Al doilea bombardament asupra Sevastopolului.
- 3 mai** Prima incursiune spre Kerci este abandonată.
- 22 mai** Relansarea incursiunii spre Kerci.
- 6 iunie** Al treilea bombardament asupra Sevastopolului.
- 7 iunie** Capturarea fortărețelor Quarry și Mamelon.
- 11 iunie** Marea Albă este din nou blocată.
- 13 iunie** Trupele franceze părăsesc Kerci.
- 14 iunie** Trupele britanice părăsesc Kerci; rămâne garnizoana turcă.
- 17 iunie** Al patrulea bombardament asupra Sevastopolului.
- 18 iunie** Atacuri eșuate asupra Marelui Redan și bastionului Malahov; Comitetul Sevastopol își susține raportul în fața Parlamentului.
- 28 iunie** Moare lordul Raglan; îi succede sir James Simpson.
- 16 august** Bătălia de pe Cernaia.
- 17 august** Al cincilea bombardament asupra Sevastopolului.
- 5 septembrie** Al șaselea bombardament asupra Sevastopolului.
- 6 septembrie** Omer Pașa părăsește Crimeea.
- 8 septembrie** Francezii cuceresc Malahov; britanicii eșuează la Marele Redan.
- 9 septembrie** Aliații ocupă sudul Sevastopolului.
- 7 octombrie** O forță aliată navighează spre Nipru.
- 17 octombrie** Cucerirea fortăreței Kinburn de pe Nipru.
- 11 noiembrie** Sir William Codrington îi succede lui Simpson în calitate de comandant suprem britanic.
- 15 noiembrie** Explozia unui depozit de muniții în liniile franceze.
- 25 noiembrie** Predarea Karsului.
- 16 decembrie** Planul de pace austriac este trimis la St. Petersburg.
- 1856** **16 ianuarie** Țarul acceptă condițiile de pace.
- 29 ianuarie** Ultimul bombardament major rusesc peste Golful Sevastopol, dinspre nord.
- 28 februarie** Semnarea armistițiului la Paris.
- 29 februarie** Ofițerii din cele două tabere se reunesc amical în Crimeea.
- 30 martie** Semnarea Tratatului de pace de la Paris.
- 27 aprilie** Ratificarea Tratatului de la Paris.
- 12 iulie** Ultimele trupe britanice părăsesc Crimeea.

Privire de ansamblu asupra conflictului

În anul 1783, Ecaterina cea Mare a anexat Crimeea, prefațând o serie de incursiuni militare pe țărmurile Mării Negre în vederea satisfacerii ambițiilor teritoriale ale Imperiului Rus. După 70 de ani, alt episod violent era pe punctul de a începe. Pe 27 martie 1854, Parlamentul Britanic a fost informat că „Maiestatea Sa se consideră obligată să acorde ajutor militar aliatului ei, sultanul [...], împotriva unor agresiuni neprovocate”. Ziua următoare, *The London*

Gazette a publicat declararea unui război care avea să se încheie oficial abia pe 27 aprilie 1856. Pe durata celor 25 de luni de conflicte, Marea Britanie s-a aliat cu Imperiul Otoman, Franța și Regatul Sardiniei împotriva

Trei aliați (de la stânga la dreapta). Lordul Raglan, Omer Pașa și generalul (ulterior mareșalul) Pélissier; comandații trupelor terestre britanice, turcești, respectiv franceze în Crimeea, 7 iunie 1855. Contingentul sard a fost condus de generalul A. La Marmora. (Hulton Getty)

Imperiului Rus. Ambele tabere au căutat să atragă de partea lor Austria și Prusia, care își păstraseră neutralitatea.

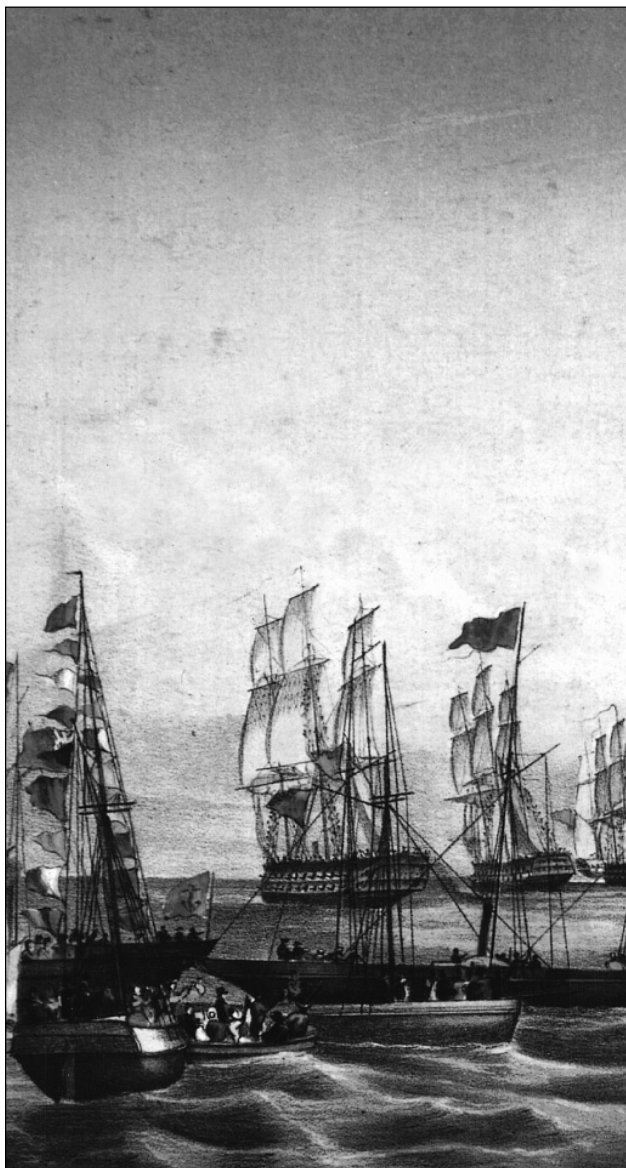
Amploarea luptelor

Multe străzi, clădiri oficiale, chiar și copii (fetițe botezate Alma) aveau să fie numite după victoriile soldaților britanici, primul lor comandant și eroii aclamați în Războiul Crimeii. Și azi pe multe clădiri publice sunt afișate cu mândrie inscripții de genul: „Bătălia de la Inkerman”, „Corpul Sevastopol”, „Lord Raglan” sau „Cardigan de Balaclava”. Șarja Brigăzii Ușoare rămâne un exemplu mișcător de devotament față de datorie și disciplina militară, subiectul a trei filme artistice și a nenumărate articole, cărți și documentare de televiziune.

Această impresie de celebrare maschează realitățile unui conflict costisitor și epuizant, ale cărui deficiențe au fost evidențiate în epocă și au fost ulterior disecate cu entuziasm de critici. După ce flota rusă a fost blocată în principalul ei port de la Marea Neagră, o forță aliată formată din soldați britanici, francezi și turci a debarcat în Crimeea, la sud de Eupatoria, la 48 de kilometri nord de ținta sa: Sevastopol. Planul pentru un atac rapid, prin surprindere, s-a împotmolit însă și invadatorii au fost siliți să-și asedieze ținta de pe platoul înalt din sud, în condiții de iarnă aspră, în timp ce soldații și caii erau decimați de boli și foamete. Logistica de aprovizionare, transport și medicală s-a dezintegrat în mod dezastruos, întrucât nu fusese anticipată o campanie lungă în asemenea condiții. Înainte ca pacea să se instaureze peste dealurile, văile și ruinele Sevastopolului, pieriseră aproximativ 22 000 de britanici, minimum 80 000 de francezi, 10 000 de turci, 2 000 de sarzi și peste 100 000 de ruși.

Totuși, acesta a fost un război cu Imperiul Rus, nu doar cu una dintre micile lui peninsule sudice. Contemporanii l-au numit „Războiul

Rus”; la scurtă vreme după terminarea sa, E. H. Nolan și W. Tyrell au publicat istorii ale „Războiului cu Rusia”, în două, respectiv în trei volume. N-a fost tocmai un conflict pe plan mondial, însă teritoriile vaste ale inamicului au dictat operații pe distanțe mari. Astfel au fost atacate Petropavlovsk de pe țărmul Pacificului, peninsula Kola și țărmurile Mării Albe din Arctica. Britanicii au oferit susținere turcilor pe Dunăre

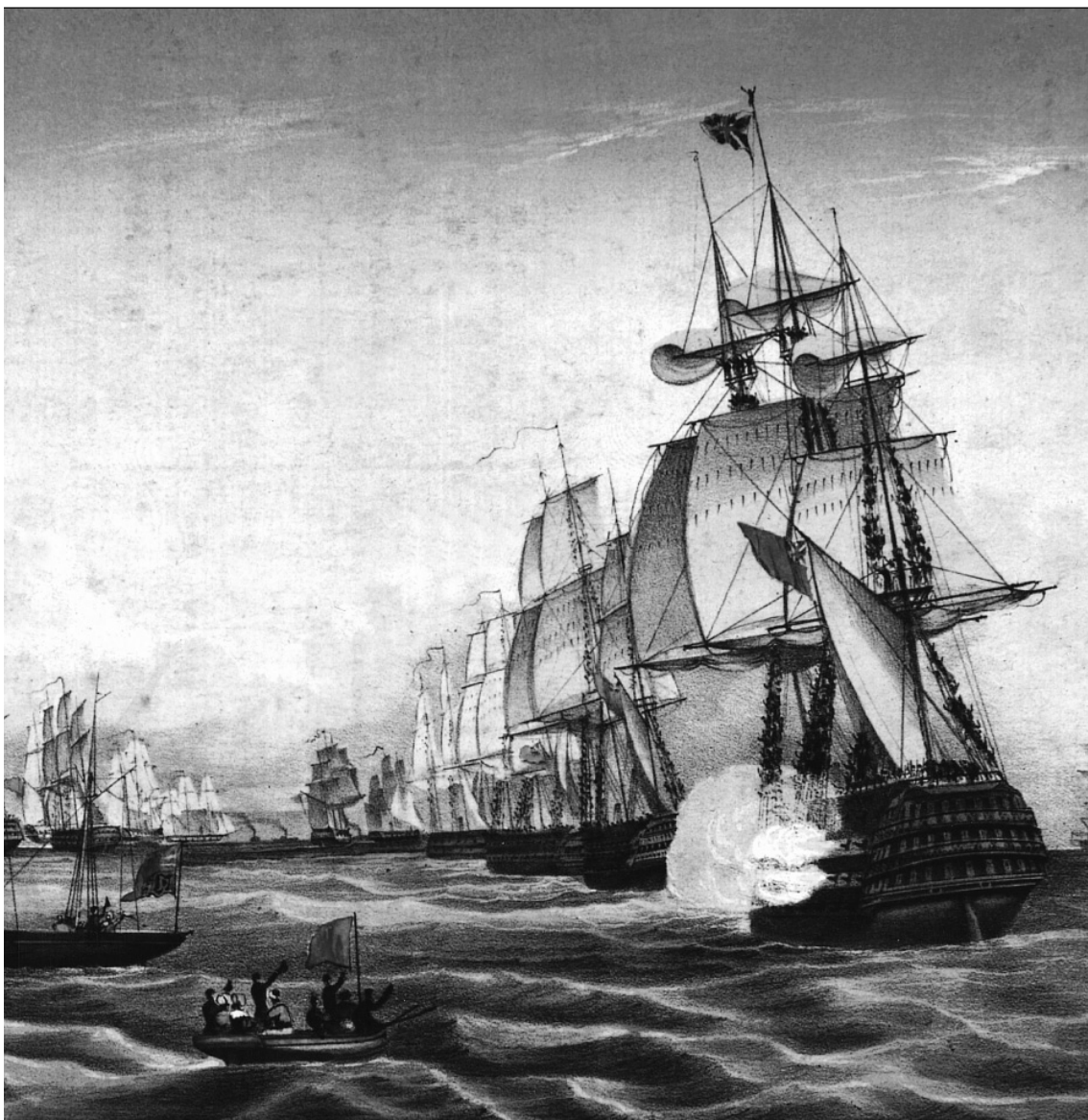

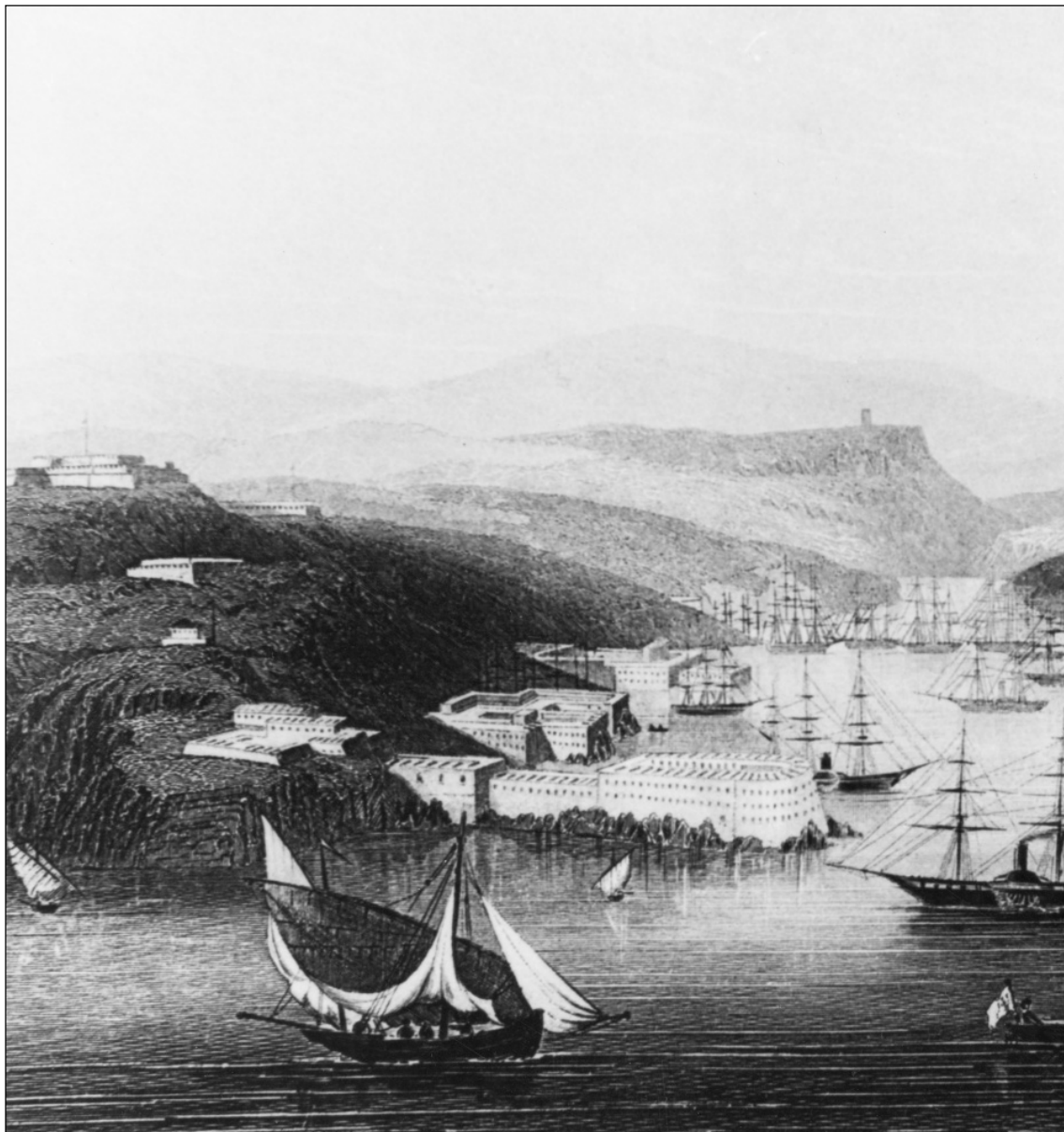
Flota baltică la Spithead, 1854. O flotă britanică puternică a pornit din Spithead în martie 1854; după patru luni, o flotilă franceză cu trupe i s-a alăturat în Marea Baltică. A revenit în Anglia în noiembrie. (Hulton Getty)

și în apărarea fără succes a Karsului în Asia Mică.

Expediții anglo-franceze importante au fost trimise în Marea Baltică în 1854 și 1855 (o a treia era plănuită pentru 1856), cu scopul de a descuraja navele de război rusești din Kronstadt să se aventureze în Marea Nordului și poate pentru a atrage Suedia în tabăra aliaților. Ambele au fost lansate cu mare pompă. Pe 11 martie 1854,

flota viceamiralului sir Charles Napier, condusă de *Duke of Wellington* cu 131 de tunuri, a fost ovaționată la plecarea din Spithead de mii de oameni aflați pe țărm; regina însăși a asistat de pe iahtul regal *Fairy*. Se pare că Alfred Tennyson ar fi compus o parte din poemul *Maud* după ce văzuse acest exemplu măreț de putere maritimă: „Mai bine să lupți de partea binelui, decât să te raliezi răului”. Celor

18 nave ale lui Napier, însumând 1 160 de tunuri, aveau să li se alăture 23 de nave de război franceze cu 1 250 de tunuri și trupe conduse de viceamiralul P. Deschenes, pentru a cuceri fortificațiile de pe țărm, formând o armadă aliată formidabilă.

Contraamiralul sir Richard Dundas a pornit pe 4 aprilie 1855 în fruntea celei de-a

doua expediții, formată din nave de luptă și fregate, susținute de nave cu mortiere și canoniere, deoarece Napier revenise acasă înainte de începerea iernii. Toate navele lui Dundas erau cu elice, niciuna nefiind velier pur, însă escadra franceză care li s-a alăturat pe 1 iunie n-a mai avut trupe la bord. „Bomarsund” și „Sveaborg” aveau să apară pe

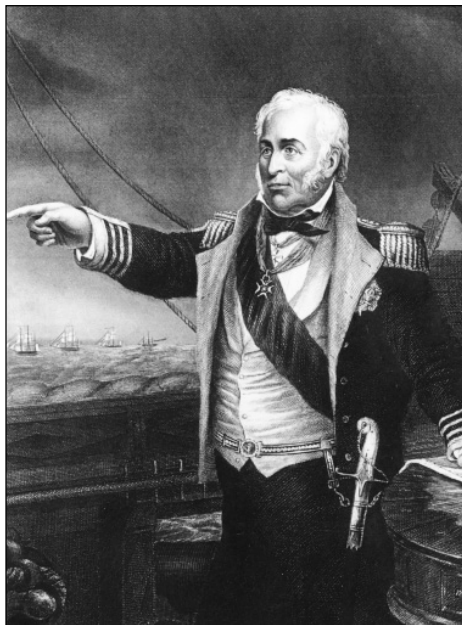

obeliscuri, ca recunoaștere discretă a acțiunilor întreprinse cu succes în timpul celor două expediții baltice.

Acțiunile militare din afara Mării Negre au atras însă puțin atenția. Pentru posteritate, bătăliile din Crimeea — Alma, Balaclava, Inkerman, Sevastopol, Cernaia — sunt mult mai cunoscute. Conflictul dintre aliați și Imperiul

Sevastopol. Panoramă spre est, cu fortificații puternice acoperind intrarea în radă, șantierul naval în mijloc, în dreapta și farul vechi în depărtare. Suburbia nordică se află în stânga, de cealaltă parte a Golfului Sevastopol. (Colecția autorului)

Rus în perioada 1854-1856 este identificat imediat și într-o măsură mai mare cu activitățile militare derulate pe colțul sud-vestic al

Viceamiralul sir Charles Napier (1786-1860). Comandantul flotei britanice în 1854; n-a înregistrat succese spectaculoase și a fost înlocuit la conducerea expediției din 1855. (Hulton Getty)

peninsulei și în jurul său. A intrat în istorie ca „Războiul Crimeii”, nu „Războiul cu Rusia”.

În plus, accentul pus de critici pe dezastrul mediatizat ignoră multitudinea jocurilor de artificii multicolore, paradelor militare flamboaiante, a serbărilor muzicale și banchetelor municipale care au vestit semnarea păcii. Cetățenii din Marea Britanie, Franța, Imperiul Otoman și Regatul Sardiniei au sărbătorit înfrângerea Imperiului Rus. Familiile au jelit pierderea celor dragi, însă corespondențele de familie și textele de pe monumentele de război au dovedit mândria pentru sacrificiul lor, care a păstrat onoarea națională și a înfrânt răul. În Marea Britanie, aceasta a întrupat spiritul preponderent la mijlocul epocii victoriene.

Influența presei

Războiul Crimeii a avut un caracter diferit prin faptul că publicul și politicienii i-au aflat

William Howard Russell (1820-1907). Corespondentul ziarului *The Times* în Crimeea. Reportajele lui au influențat opinia publică și politică în Marea Britanie și au contribuit la căderea, în februarie 1855, a guvernului condus de lordul Aberdeen. (Hulton Deutsch)

foarte repede detaliile. Acest lucru a fost posibil prin instalarea unui cablu telegrafic până la pozițiile aliaților din fața Sevastopolului, care a fost utilizat cu regularitate de reporterii gazetelor. W. H. Russell de la *The Times* a fost cel mai cunoscut, dar nu singurul, dintre acești „corespondenți de război” din Crimeea; reprezentanții altor publicații au trimis, de asemenea, reportaje pentru marele public. În sine, noutatea procesului i-a sporit enorm impactul, similar cu cel al buletinelor de știri TV de la sfârșitul secolului al XX-lea. Martorii oculari, mai ales civilii neasociați armatei, au dobândit o aură de autoritate și judecată măsurată. Simpatiile lor și validitatea informațiilor oferite nu erau verificate strict. Despre știrile sosite direct de pe front se presupunea că sunt autentice și exacte.

Îndemnurile zgomotoase pentru trecere la acțiune din editorialele publicate în primul trimestru al anului 1854 au dus la entuziasm

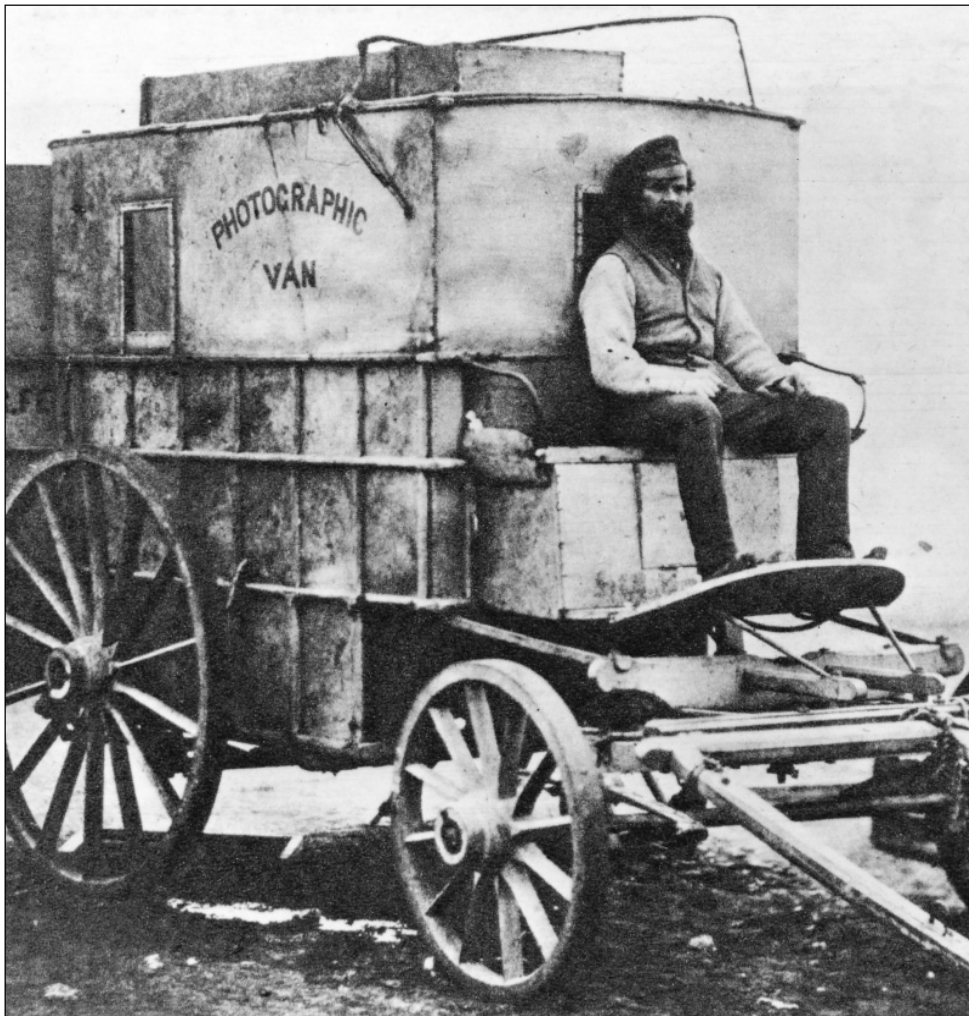
public pentru declanșarea războiului. Dezvăluirea deficiențelor percepute de pe front a subminat reputația unor indivizi precum comandantul britanic, lordul Raglan, a evidențiat instabilitate în structura arhaică a administrației militare, a dus la căderea unui cabinet la Westminster și a creat un climat de opinie favorabil unor schimbări fundamentale în organizarea armatei. Miniștrii care au răspuns politic de desfășurarea războiului au folosit reportajele din ziare pentru a-l critica pe Raglan și statul-major.

Astfel, lordul Panmure a declarat: „statul-major trebuie schimbat, cel puțin

asta va satisface publicul, și... trebuie să fac ceva radical pentru a mulțumi Camera Comunelor”. Membrii Parlamentului își obțineau informațiile aproape exclusiv din periodice; predecesorul lui Panmure, ducele de Newcastle, a scos în evidență faptul că rapoartele oficiale de pe front erau sărăcicioase și inadecvate.

Fotografii au adăugat o nouă dimensiune războiului, cel mai faimos, dar nici pe departe unicul din Crimeea, fiind Roger Fenton.

Roger Fenton (1819–1869). Unul dintre cei câțiva fotografi care au activat în Crimeea, doar patru luni, în 1855. A realizat o serie de imagini impresionante ale vieții de pe front. (Hulton Getty)

Impactul lor n-a fost însă imediat, ci mai degrabă retrospectiv.

Divizarea conducerii

Din păcate, reporterii civili nu erau familiarizați cu administrația militară și de aceea i-au acuzat pe Raglan și pe ofițerii statului-major pentru probleme asupra cărora aceștia nu aveau un control real. În momentul declanșării războiului, artileristii și geniiștii erau conduși de un general care răspundea de aprovizionarea militară, transport și spitale de campanie (Master-General of the Ordnance), și nu de comandantul Cavaleriei Regale, care comanda infanteria și cavaleria, astfel încât existau două armate oficiale și distincte.

Marina Regală era, bineînțeles, o entitate separată, care răspundea înaintea lorzilor amiralității din Whitehall și nimănui din Crimeea. De aceea, Raglan putea doar să solicite, nu să ordone, cooperarea comandantului naval din largul coastei în bombardarea Sevastopolului și asigurarea transportului pe mare spre partea continentală a Imperiului Otoman a bolnavilor și răniților. Departamentul Ordnance civil asigura echipamentele militare, în timp ce Comisariatul (un departament al Trezoreriei) se îngrijea de alimente și transportul pe uscat; Raglan se baza pe aceste diviziuni administrative, dar nu le comanda. În mod evident, întregii structuri prost organizate îi lipsea coordonarea.

În plus, spre deosebire de ducele de Wellington, care fusese comandantul suprem al aliaților în războiul peninsular, Raglan nu avea autoritate asupra celorlalte forțe naționale; contingentele turc, francez și sardinian aveau proprii comandanți, care erau independenți. Presa, publicul și politicienii n-au înțeles niciodată pe deplin limitările cauzate din acest motiv asupra întocmirii planurilor tactice sau executării operațiilor tactice împotriva unor fortificații ca Redan și Malahov din inelul defensiv al Sevastopolului.

Imperiul Otoman sau Imperiul Rus?

Persistă totuși o întrebare esențială. A meritat oare moartea unei cincimi din militarii trimiși în Crimeea, nepunând la socoteală pierderile navale și civile, tulburarea vieții interne și suferința prelungită a răniților și îndoliaților? În 1856, britanicii, francezii, turcii și sarzii au sărbătorit victoria, dar după nici 15 ani, Imperiul Rus a abrogat unilateral principalele clauze ale tratatului de pace. Privind retrospectiv și conștient faptul că partea europeană a Imperiului Otoman se dezintegrase într-un haos de conflicte internaționale, lordul Salisbury a spus că Marea Britanie ar fi trebuit să se fi asociat cu Imperiul Rus, nu cu Imperiul Otoman. El nu putea ști că semințele Primului Război Mondial germinau deja în Balcani. Oare catastrofa aceea europeană ar fi fost evitată, dacă n-ar fi existat Războiul Crimeii?

Cele două tabere

În martie 1854, era înțelept, dar și necesar ca Marea Britanie să declare război Imperiului Rus, ca sprijin acordat Imperiului Otoman. Motivele hotărâtoare erau pe termen lung și făceau parte din așa-numita Chestiune Orientală — problemele generate de decăderea Imperiului Otoman. Rusia, și în mod deosebit flota ei din Marea Neagră, reprezenta o cantitate necunoscută și amenințătoare în această ecuație, iar țarul, în conversații repetate cu ambasadorul britanic, descriese Turcia ca fiind o poamă coaptă, gata pentru a fi culeasă, „bolnavul Europei”. În ultimii 200 de ani, Imperiul Rus întinsese tentacule teritoriale din Moscova, către sud în Ucraina, iar în 1783 către Crimeea. Sevastopolul oferea acolo un port cu ape calde din care flota rusă putea naviga prin Bosfor și Dardanele în estul Mediteranei, amenințând în mod direct rutele comerciale britanice cu Levant și India.

Incursiunile terestre în Caucaz, la vest de Marea Caspică, au subliniat dorința rușilor pentru expansiune în Orientul Apropiat, dar teritoriile acelea erau prea îndepărtate pentru a neliniști Europa. Situația era însă complet diferită în privința înaintării peste Dunăre în Balcani, spre Constantinopol, a cărui ocupare ar fi îngăduit navelor de război rusești trecerea nestingherită în Mediterana. În 1829, doar presiunile diplomatice internaționale opriseră trupele rusești, aflate alarmant de aproape de capitala imperiului. O criză încă și mai serioasă a apărut în 1833. Deoarece Asia Mică era amenințată de înaintarea în Siria a trupelor rebele conduse de Ibrahim, fiul pașei Egiptului, Mehmet Ali, sultanul Abdul-Medjid s-a întors spre Rusia pentru ajutor. „Cine se îneca este gata să se prindă și de un șarpe”, a observat ministrul

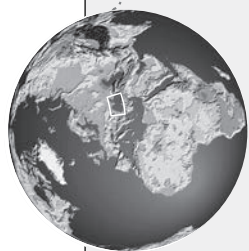
său de externe. Prețul țarului Nicolae I pentru sprijinul moral și diplomatic, fără a trage niciun glonț sau fără a interveni în alt mod, a fost acordul turcilor de a închide Bosfor și Dardanele pentru navele străine la solicitarea Imperiului Rus.

Abia după nouă ani, Marea Britanie a reușit să-i alunge pe egipteni din Siria și să realizeze un nou acord, prin care Bosfor și Dardanele să fie închise pentru toate navele de război în timp de pace. Influența exclusivă a Imperiului Rus fusese așadar înlăturată, dar incidentul acesta a scos din nou în evidență planurile țarului pentru strămtori. În ciuda comentariilor sale despre condițiile medicale din Turcia, Nicolae I i-a spus prințului Albert, în 1844, că el „nu dorea nicio palmă de pământ din teritoriile turcești”. Palmerston a considerat afirmația „o minciună de proporții... dacă am crede că Rusia nu se gândește la extinderea spre sud, ar însemna să negăm învățămintele istoriei”.

Nicolae I (1796-1855). Succesorul țarului Alexandru I, în 1826. Se spune că a murit de inimă rea pe 2 martie 1855, după eșecul Imperiului Rus de a recuceri Eupatoria. (Ann Ronan Picture Library)

Imperiul Otoman și Crimeea

Regiuni disputate

Majoritatea supușilor sultanului aflați în sud-estul Europei, între Marea Neagră și Marea Adriatică, erau creștini. Tratatul aspru pe care ei susțineau că-l primeau din partea turcilor, a căror putere militară și politică slăbea vizibil, s-a dovedit un pretext viabil pentru intervenție externă. Perfect conștiente de aspirațiile rușilor, alte puteri europene trebuiau să fie vigilente. Țarul se baza însă pe letargia potențialilor oponenți, a căror cooperare, pusă în practică în 1829 și 1841, putea într-o zi să eșueze din cauza dezinteresului sau a preocupării față de probleme mai presante.

Varianta aceasta a părut probabilă, odată cu dezvoltarea crizei diplomatice din 1852. Nicolae I a căutat neutralitate măcar din partea Prusiei și Austriei, care beneficiaseră de ajutorul lui pentru înăbușirea revoluțiilor liberale interne între anii 1848 și 1851. Franța avea probleme interne grave, după ce-și detronase regele în 1848, pentru ca după trei ani să aibă parte de lovitura de stat care făcuse din Ludovic Napoleon împăratul Napoleon al III-lea. Țarul a apreciat că Marea Britanie era izolată, dar nu ținuse seama de puterea interesului comercial — în cazul Marii Britanii, de protejarea rutelor comerciale spre India, iar în cazul Franței, de ocazia favorabilă pentru viitoare piețe și investiții financiare în Imperiul Otoman. În plus, un triumf diplomatic sau militar asupra Imperiului Rus ar fi sporit legitimitatea noului împărat francez, atât pe plan intern, cât și extern.

Disputele nesoluționate în 1852 și 1853 între călugări catolici (susținuți de Franța) și ortodocși (susținuți de Rusia) cu privire la protejarea locurilor sfinte din Ierusalim, pe atunci parte din Imperiul Otoman, au fost pretextul, nu cauza Războiului Crimeii. De fapt, tensiunile cu origini îndepărtate au reprezentat adevărata cauză. Țarul a refuzat să accepte tentativele de compromis ale turcilor și a trimis la Înalta Poartă o misiune diplomatică pentru a cere recunoașterea tutelei Imperiului Rus asupra celor 14 milioane de supuși creștini ai Imperiului Otoman. Țarul Nicolae i-a scris prințului Menșikov, care a condus această misiune: „dacă Turcia nu cedează, atunci ambasadorul extraordinar [Menșikov] trebuie

amenințe cu distrugerea Constantinopolului și ocuparea Dardanelor.” Între timp, Nicolae I a propus împărțirea părții europene a Imperiului Otoman între Marea Britanie, Austria și Imperiul Rus, în urma căreia Franța avea să se aleagă cu Creta. Se pare că doar opoziția fermă a feldmareșalului I. F. Paskevici l-a oprit pe țar să folosească flota din Marea Neagră pentru a forța strâmtoarele și a debarca trupe pe malurile Bosforului. După cum se vede, dispăruse afirmarea dezinteresului față de revendicări teritoriale.

Încurajat de Marea Britanie și Franța, Abdul-Medjid a respins solicitările lui Menșikov și pe 8 iunie 1853, flota britanică din Mediterana, staționată în Malta, a primit ordin să se deplaseze „în vecinătatea Dardanelor... pentru protejarea Turciei împotriva unui atac

Napoleon al III-lea (1808-1873). Sub numele Ludovic Napoleon, a fost exilat la Londra înainte de a deveni președinte al celei de a Doua Republici Franceze, în 1848. A fost proclamat împărat după trei ani, în urma unei lovituri de stat. Dornic să câștige prestigiu internațional și recunoaștere în Războiul Crimeii, a cochetat pentru scurt timp, în 1855, cu ideea de a prelua comanda pe câmpul de luptă. (Ann Ronan Picture Library)

neprovocat și pentru apărarea independenței sale”. Pe 2 iulie, la nicio lună după plecarea din Constantinopol a misiunii diplomatice eșuate, trupele rusești au trecut Prutul și au intrat în Moldova și Țara Românească (actuala România, pe atunci provincii aflate sub suzeranitate turcească). Acestea primiseră ordinul de a obține „cu forța, dar fără război... cererile juste [ale Rusiei]... [întrucât] mai multe acțiuni despotice ale Înaltei Porți încălșeră drepturile [creștinilor]”. Rusia pornea „în apărarea religiei ortodoxe”.

Deliberările aliaților

Reprezentanții principalelor state europene s-au reunit pentru a decide ce aveau de făcut. Ca modalitate de intimidare, Austria a deplasat trupe la granița sud-estică. Însă, după ce Imperiul Rus a ignorat ultimatumul de a părăsi provinciile turcești, Imperiul Otoman a declarat război pe 23 octombrie. La momentul respectiv, nu părea necesară nicio intervenție din partea Marii Britanii, întrucât turcii aveau 100 000 de soldați în lungul Dunării, care blocau accesul spre sud. În scurt timp, ei s-au achitat cu cinste de sarcina primită. Traversând fluviul, trupele sultanului au ocupat poziții fortificate pe malul stâng și în primele zile din noiembrie au respins atacuri susținute ale rușilor asupra Olteniței.

Situația s-a schimbat dramatic pe 30 noiembrie. O escadrilă turcească fragilă a fost surprinsă în portul Sinope, pe coasta sudică a Mării Negre, la 560 de kilometri est de Constantinopol, de o flotilă rusească puternică, ce includea șase nave de linie, două fregate și patru nave cu aburi. Rușii au profitat de vizibilitatea scăzută pentru a distruge navele turcești, care au raportat pierderea a 4 000 de oameni. Un singur vas cu aburi a scăpat și a dus vestea la Constantinopol, de unde două nave de război britanice au pornit, cu întârziere, să acorde ajutor. Reportajele zguduitoare despre înotători sfârtecați de tunuri rusești pe când își părăseau ambarcațiunile naufragiate, au provocat în Marea Britanie ample demonstrații publice prootomane. S-a aflat că rușii utilizaseră obuze explozive, o invenție letală care era considerată neonestă. În plus,

se părea că amiralul turc fusese amăgit de un fals sentiment de securitate, deoarece Rusia anunțase că interesele ei imediate erau limitate la provinciile dunărene.

Presa a numit evenimentul „o josnicie scandalosă... un masacru”. În Londra, *Morning Advertiser* a acuzat Marea Britanie și Franța că interveneau diplomatic doar pentru „a trăda Turcia nefericită”. Se afirma că membrii guvernului britanic erau niște „imbecili, slugile Rusiei”, adăugând: „Oare justiția a încetat să-și mai ocupe tronul în inima englezilor? Oare onoarea națională și-a pierdut înțelesul pentru cetățenii acestei țări?” *Westminster Review* a atras atenția asupra „rutei noastre spre India”, informându-și cititorii că „negustorii noștri vor regreta nebunia oarbă de a refuza să-l oprească [pe țar]”. *The Times* a proclamat că „o poziție agresivă nu este numai morală, creștină și patriotică, ci și, în mod clar, judicioasă, pragmatică și bărbătească” — o combinație puternică de sentimente. Revista *Punch* a publicat o caricatură a prim-ministrului lord Aberdeen, lustruind cizmele țarului. *The Spectator* s-a referit la „război cu statul cel mai puternic și lipsit de scrupule din Europa sau pace în termeni înjosoși”.

Spre război

Lordul Palmerston, ministrul afacerilor interne, a arătat un spectru larg de opinii când a declarat că „ceva trebuie făcut pentru a șterge pata [de la Sinope]”, văzută în termenii secolului al XXI-lea ca o crimă împotriva umanității. Astfel, pe 3 ianuarie 1854, escadrile navale britanice și franceze au pătruns în Marea Neagră cu complicitatea turcilor. După opt zile, St. Petersburg a primit o înștiințare oficială care solicita ca toate navele rusești din Marea Neagră să revină în Sevastopol, avertizând că se va răspunde cu forța față de orice agresiuni navale ulterioare împotriva Imperiului Otoman. Pe 27 februarie, Marea Britanie a cerut ca în termen de șase zile Rusia să accepte să se retragă din cele două provincii românești până la sfârșitul lunii aprilie: „Refuzul sau tăcerea... vor fi echivalentul unei declarații de război”.

Țarul nu a răspuns. Chiar înainte de declarația oficială de război de pe 28 martie, trupe britanice începuseră să părăsească porturi de pe coasta sudică a Angliei, în mijlocul unor scene de entuziasm nestăpănit, iar ofițeri britanici și francezi se aflau în Turcia pentru a inspecta liniile defensive ale Constantinopolului și a plănuși intervenția aliaților.

Perspectivile pentru o soluție pașnică nu dispăruseră complet. Reprezentanții britanici, francezi, prusaci și austrieci continuau să fie în conclav diplomatic. Napoleon i-a scris personal lui Nicolae I și o delegație de quakeri a plecat de la Londra la St. Petersburg. Optimist, deși zadarnic, Aberdeen a susținut: „eu neg... că războiul este inevitabil”. Însă declarațiile Marii Britanii și ale Franței au sosit aproape simultan, iar pe 10 aprilie cele două țări au semnat un tratat de alianță. În ziua următoare, țarul a declarat la rândul său război Marii Britanii și Franței, spunând că

Henry John Temple, lord Palmerston (1784-1865). Ministru de interne în 1854. A dorit să intre în război cu Rusia. Profitând de nemulțumirea publică față de eșecul ocupării Sevastopolului, a devenit prim-ministru în februarie 1855. (Ann Ronan Picture Library)

„Rusia nu luptă pentru chestiuni materiale, lumești, ci pentru credință”. Charles Greville (șeful Consiliului privat al reginei) a scris în mod profetic în jurnalul său: „Pe cât sunt acum de înflăcărâți de război, nu peste multe luni, oamenii vor fi sățui până peste cap de el”. După câțiva ani, pacifistul John Bright a observat: „Când oamenii sunt ațâțați în felul acesta, nu sunt cu nimic mai buni decât niște «câini turbați»”.

În Camera Comunelor, John Ball a exprimat opinia majorității, vorbind despre nevoia de a lupta „pentru menținerea principiilor dreptății și justiției în societatea civilizată”. Acesta era un război drept. Din păcate și țarul vedea lucrurile în același fel.